

2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

<https://sites.google.com/view/imxu/peecrp:1070589>

Politsiya va jamoat xavfsizligi psixologiyasi

Qurbonova Aziza Davlat qizi

Sharof Rashidov nomidagi SamDU psixologiya yo'nalishi, 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada politsiya psixologiyasi, politsiya xodimlarining asosiy maqsadi bo'lgan huquqni muhofaza qilish organlari ishlarini xavfsiz, samarali, axloqiy va qonuniy ravishda bajarishini ta'minlash to'g'risidagi ma'lumotlar berilgan. Bundan tashqari ushbu maqolada politsiya xodimlari travmatik hodisalar, yo'qotishlar va boshqa stress omillariga uzoq vaqt ta'sir qilishi ularning salomatligi va umumiy farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi kabi jihatlarga a'lohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, politsiya psixologining asosiy vazifalari bo'lgan politsiya xodimlarini baholash, o'qitish, tashkiliy rivojlanishga yordam berish va psixologik xizmatlarni ko'rsatish singari ma'lumotlar bu maqolada yoritilgan.

Tayanch iboralar: Politsiya psixologiya, politsiya xodimi, baholash, o'qitish, tashkiliy rivojlanishga yordam berish, psixologik xizmatlarni ko'rsatish, Stenford-Binet razvedka testi.

Huquqni muhofaza qiluvchi organlarda faoliyat olib boruvchi politsiya faoliyati har jihatdan murakkabdir. Politsiya xodimlari o'z ish faoliyati davomida jinoyat, terroristik hujumlar va boshqalar kabi zo'ravonlik holatlarini bartaraf etishlari va ularga javob berishlari kerak bo'ladi. Bunda ular ko'pincha bunday xavfli hodisalarni samarali hal qilish uchun kuch ishlatishga to'g'ri keladi. Bundan tashqari, ular jinoyat qurbonlarini (masalan, zo'ravonlikka uchragan ayollar va

2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

<https://sites.google.com/view/imxu/peecrp:1070589>

bolalar) qutqarish va himoya qilishga, ya'ni "rahmdil jangchilar" bo'lishga chaqiriladi. O'z faoliyati davomida politsiya xodimlari potentsial travmatik tajribalar va haddan tashqari stresslarga duchor bo'lishadi. Galatzer-Levyning olib borgan tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, politsiya xodimlari umumiy aholi bilan taqqoslaganda travmatik hodisalar, yo'qotishlar va boshqa stress omillariga uzoq vaqt ta'sir qilish ularning salomatligi va umumiy farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Politsiya ishining o'ziga xos psixologik qiyinchiliklarini hisobga olgan holda politsiya idoralari 1960-yillarda psixologlarni yollashni boshladilar.

Bundan tashqari politsiya faoliyatini tanlangan nomzodlarning baholash usullariga ehtiyoj borligi sababli, politsiya bo'limlari politsiya ishiga mos keladigan shaxsiy xususiyatlarga ega, hissiy jihatdan barqaror nomzodlarni tanlashga imkon berish uchun psixologik ekspertizalarni izlay boshladilar va shu motivlar orqali politsiya psixologiyasi sohasi vujudga keldi.

"Politsiya va jamoat xavfsizligi psixologiyasi" deb ham ataladigan politsiya psixologiyasi 2013 yilda Amerika Psixologiya Assotsiatsiyasi tomonidan professional psixologiya bo'yicha mutaxassislik sifatida rasman tan olingan. Politsiya psixologiyasining maqsadi huquqni muhofaza qilish organlarining o'z ishlarini xavfsiz, samarali, axloqiy va qonuniy ravishda bajarishini ta'minlashdir. Politsiya va jamoat xavfsizligi psixologlari politsiya ishining tabiati haqida maxsus bilimga ega bo'lishadi. Ushbu ixtisoslashtirilgan bilimlar politsiya xodimining ish muhiti, ularning maqsadlari, jamoat xavfsizligini ta'minlaydigan shaxsiy tajriba, stress omillari va travma, ularning ushbu stress omillariga javoblari va TSSB belgilarini davolashda qo'llaniladigan aralashuvlardan iborat.

2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

<https://sites.google.com/view/imxu/peecrp:1070589>

Kurke va Scrivnerning politsiyadagi psixologlarning roli to'g'risidagi ma'lumotlariga ko'ra, politsiya psixologining asosiy vazifalari politsiya xodimlarini baholash, o'qitish, tashkiliy rivojlanishga yordam berish va psixologik xizmatlarni ko'rsatishdir. Quyida biz ushbu vazifalarning har biriga to'xtalib o'tamiz:

Baholash.

Politsiyada psixologlarning baholash roli politsiya psixologiyasining asosi bo'lib xizmat qiladi. Bu an'anaviy ravishda sifatli politsiya xodimlarini saqlash va hissiy jihatdan barqaror shaxslarni ishga joylashtirishni nazarda tutadi.

Shuningdek, u ko'rib chiqilayotgan politsiya xodimi politsiya psixologiga yuborilganda, ziddiyatli vaziyatlarda politsiya bo'limlariga yo'l-yo'riq beradi hamda uni baholash orqali xodimning kelajakdagi faoliyati uchun tavsiyalar beradi. Bugungi kunda aksariyat politsiya idoralari politsiya xodimlarini tanlashning bir qismi sifatida psixologik baholashni tan olishadi va qo'llashadi. Odatda, baholash litsenziyaga ega klinik psixologlar tomonidan amalga oshiriladi. Ba'zi psixologlar ishda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan fazilatlarni namoyish etadigan nomzodlarni qidirib, politsiya idoralariga ularni huquqni muhofaza qilish bo'yicha treninglarga qabul qilishni tavsiya qilib, "tanlash" baholash strategiyasidan foydalanadilar. Boshqa psixologlar nomaqbul xususiyatlarga ega bo'lgan abituriyentlarni izlaydilar va politsiya idoralariga ularni ishga joylashishda e'tiborga olmaslikni tavsiya qiladi. Baholash odatda bir qator psixologik testlarni o'tkazish, intervyu olish, vaziyat testlarini o'tkazish va tanlov bo'yicha tavsiyalar yozishni o'z ichiga oladi. Psixologlar foydalanadigan psixologik testlarning batareyalari orasida aql testlari, shaxsiyat testlari, proektiv testlar va

2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

<https://sites.google.com/view/imxu/peecrp:1070589>

vaziyat testlari mavjud. Stenford-Binet razvedka testi kabi razvedka testlari kognitiv qobiliyatlarni o'lchaydi. Psixologlar, shuningdek, nomzodlarning nisbatan barqaror xususiyatlarini yoki xususiyatlarini o'lchash uchun shaxsiyat testlardan ham foydalanadilar.

Politsiya xodimlarining malakasini oshirish.

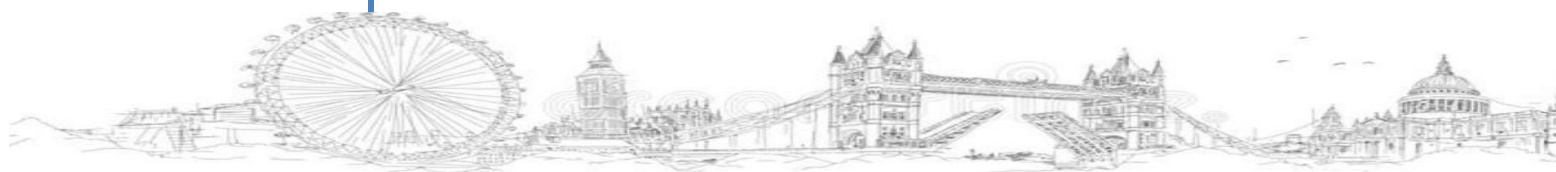
Politsiya tinchlik va osoyishtalikni saqlash, huquqni muhofaza qilish va jamiyat farovonligini himoya qilish uchun mas'uldir. Ushbu turdagi majburiyatlar doimo politsiya xodimlarining xavf-xatarga duchor kelish ehtimolini o'z ichiga oladi, shuning uchun maxsus ta'lim va tayyorgarlikni talab qilinadi. Psixologlar muhim e'tibor berayotgan vazifalar bu politsiya ta'limi va o'qitishning muhim masalalari garovga olingan vaziyatlarda muzokaralar olib borish, psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan odamlar bilan ishlash, jinoiy tergov o'tkazish va ish bilan bog'liq stressni boshqarishdir.

Tashkiliy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash.

Ushbu turdagi psixologik yordam dasturlarni ishlab chiqish va maslahatlarga taalluqlidir. Misol uchun ichki vakolatlar orqali tashkiliy bo'limlarni kuchaytirish, masalan, tashkiliy strategiyalarni boshqarish orqali jamoani kuchaytirish va boshqalar. Tashkiliy psixologlar politsiya xodimlarini ish joyida o'rganishga katta hissa qo'shdilar. Ishni tahlil qilish militsiya xodimining qanday mas'uliyati borligini, qanday vazifalarni bajarishini, qanday bilim va ko'nikmalarga ega ekanligini va qanday natijalarga erishayotganini aniqlaydi.

Psixologik xizmatlar ko'rsatish

Politsiya psixologlari turli xil psixologik xizmatlarni ko'rsatishi mumkin. Masalan ularni uchta toifaga bo'lish mumkin:

2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

<https://sites.google.com/view/imxu/peecrp:1070589>

- a) alohida politsiya xodimlari va ularning oilalari uchun klinik xizmatlar;
- b) dasturni ishlab chiqishda yordam berish;
- c) operativ yordam.

Xulosa qilib aytish mumkinki, politsiya psixologiyasi ko'p jihatdan ixtisoslangab soha bo'lib, turli tajribalarni talab qiladi. Politsiya psixologiyasi bu xulq-atvor fanlari va ruhiy salomatlik tamoyillarini politsiya xodimlari, ularning oilalari, bo'lim va jamiyat tashvishlariga qo'llashdir. Politsiya psixologlari keng ko'lamli funksiyalarni bajaradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

"Recognized Specialties and Proficiencies in Professional Psychology". Retrieved 7 May 2017.

"Police and Public Safety". www.apa.org.

Chopko, B. A. (2011). Walk in balance: Training crisis intervention team police officers as compassionate warriors. *Journal of Creativity in Mental Health*, 6, 315-328.

Craig, R. J. (2005). *Personality-guided forensic psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.

Kurke, M. I., and Scrivner, E. M. (2013). *Police psychology into the 21st century*. Psychology Press. page 48-52

Reiser, M. (1972). *The Police Department Psychologist*. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas

Sabina Aliespahic "Definition of police psychology: The role of psychologist in the police". March 2021. Page 235-242.

